

Wybrana bibliografia

Angus Stewart

Augustyn. *Enchiridion o wierze, nadziei i miłości*. Redakcja: Henry Paolucci. Przekład: J. F. Shaw. Chicago, IL: Henry Regnery Co., 1961. Augustyn z Hippony (354–430) w Afryce Północnej był niewątpliwie największym teologiem wczesnego kościoła. Pod koniec swojego bogatego życia napisał podręcznik dla Rzymianina o imieniu Laurentius, podsumowując wiarę chrześcijańską wokół trzech cnót teologicznych (wiary, nadziei i miłości) oraz Wyznania Apostolskiego. To dzieło, które cieszyło się ogromną popularnością w historii kościoła, zawiera obszerny rozdział (xciv–cvii) na temat wiecznego wybrania i potępienia oraz wszechmocy i niezmienności Boga, który ostro sprzeciwia się darmowej ofercie i błędnej interpretacji 1 Tymoteusza 2:4 i Mateusza 23:37 w świetle Pisma Świętego (szczególnie Palms. 115:3; 135:6; Rzym. 9).²⁴³

Kalwin, Jan. *Kalwinizm Kalwina: Wieczne przeznaczenie Boga i Tajemnicza Opatrzność wraz z „Krótką odpowiedzią” i „Odpowiedzią na oszczerce doniesienia”*. Przekład Henry Cole. Wydanie drugie. Redakcja: Russell J. Dykstra. Jenison, MI: Reformed Free Publishing Association, 2009. Ta znakomita publikacja zawiera najpełniejsze i najbardziej szczegółowe omówienie przez francuskiego Reformatora wiecznego przeznaczenia Boga w zestawieniu z poglądami kilku teologów rzymskokatolickich, którzy twierdzą, że Bóg pragnie nawrócić wszystkich, odwołując się do powszechnie znanych tekstów, zwłaszcza 1 Tymoteusza 2:4, w którym Kalwin (1509–1564) wiernie podąża za egzegezą augustiańską. Część 1 tej książki, *Wieczne przeznaczenie Boga i Tajemnicza Opatrzność*, czyli Consensus Genevensis (1552), jej najdłuższy rozdział, został

²⁴³ Ten fragment można znaleźć w artykule „Augustyn kontra pragnienie Boga, aby zbawić potępionych” (www.cprf.co.uk/articles/augustineenchiridion.htm).

wysłany za zgodą Czcigodnego Towarzystwa Pastorów Genewy.²⁴⁴

Engelsma, David J. *Hiperkalwinizm i wezwanie Ewangelii: Analiza dobrointencyjnej oferty Ewangelii*. Jenison, MI: Reformed Free Publishing Association, 2014. Choć książka ta stanowi głównie teologiczną i biblijną refutację wolnej oferty, porusza również historyczne aspekty tego zagadnienia, w tym na przykład angielskich hiperkalwinistów w XVIII wieku, holenderskich teologów secesyjnych w XIX wieku oraz rozwój kościołów północnoamerykańskich XX wieku, zwłaszcza w Chrześcijańskim Kościele Reformowanym i Ortodoksyjnym Kościele Prezbiteriańskim. Zawiera również rozdziały o zdrowej nauce o powołaniu ewangelicznym autorstwa Jana Kalwina, Francisa Turretina i Abrahama Kuypera (1837–1920).

Tezy Genewskie (1649). W *„Reformed Confessions of the 16th and 17th Centuries in English Translation”*, pod redakcją Jamesa T. Dennisona Jr., 4:413–422. Grand Rapids, MI: Reformation Heritage Books, 2014. To wiążące wyznanie wiary z cytadeli Kalwina wyraźnie i wielokrotnie odrzuca pogląd o wolnej ofercie woli i miłości Boga, nauczanych przez Amyraldian, i sprzeciwia się ich interpretacji Ezechiela 18:21, 33:11, 1 Tymoteusza 2:4 i 2 Piotra 3:9. Dwoma pastorem i profesorami teologii, którzy opracowali Tezy Genewskie, byli Antoine Léger (1594–1661) i Théodore Tronchin (1582–1657), który był delegatem Genewy na synodzie w Dort, który potępił arminianizm.²⁴⁵

²⁴⁴ Cytaty można znaleźć w artykule „The Free Offer: Calvin Vs. Pighius (and John Murray)” (www.cprf.co.uk/quotes/pighius.htm).

²⁴⁵ Więcej informacji można znaleźć w pracy Angusa Stewarta „The Geneva Theses (1649): A Recently Uncovered Jewel” (British Reformed Journal 62 [wiosna/lato 2015], 27–42), w której przytoczono także trzy inne genewskie wyznania wiary sprzeciwiające się niespełnionemu boskiemu pragnieniu zbawienia wszystkich, w tym Wyznanie (1560) Teodora Bezy i Formułę Consensus Helvetica (1675), stworzoną i promowaną przez Johna Henry’ego Heideggera (1633–98) z Zurychu, Lucasa Gernlera (1625–75) z Bazylei i Francisa Turretina (1623–87) z Genewy (www.cprf.co.uk/articles/genevatheses.html).

Genke, Victor i Francis X. Gumerlock, red. i tłum. *Gottschalk i średniowieczny spór o predestynację: teksty przetłumaczone z łaciny*. Milwaukee, WI: Marquette University Press, 2010. Saksoński mnich i misjonarz w Chorwacji i Bułgarii, Gottschalk z Fuldy (ok. 808–ok. 867) był jeszcze bardziej stanowczy niż Augustyn w kwestii szczególnego zadośćuczynienia Chrystusa i skutecznego pragnienia zbawienia Bożego, wywołując największą kontrowersję teologiczną IX wieku, angażując kilka soborów, czołowych duchownych Europy Zachodniej, a nawet następców cesarza Karola Wielkiego: jego syna i wnuków. Za swoje stanowisko w obronie prawdy, spowiednik Gottschalk został ekskomunikowany, dwukrotnie brutalnie wychłostany i umieszczony w areszcie domowym, gdzie zmarł po dwudziestu latach niewoli. Ta najnowsza książka zawiera wiele znakomitych tekstów Gottschalka, nigdy wcześniej niepublikowanych w języku angielskim.

Gumerlock, Francis X. *Fulgencjusz z Ruspe o zbawczej woli Boga: Rozwój interpretacji 1 Listu do Tymoteusza 2,4 przez afrykańskiego biskupa z VI wieku w czasie sporu semipelagijskiego*. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press, 2009. W 520 roku Fulgencjusz z Ruspe (468–533) napisał list synodalny w imieniu piętnastu współbraci biskupów z Afryki Północnej (wygnanych przez Wandalów na Sycylię), sprzeciwiając się dobrointencyjnym poglądom semipelagijskich mnichów z Konstantynopola. Fascynująca książka Gumerlocka śledzi rozwój poglądów Fulgencjusza przez kilka etapów, aż do pełnego wyznania stanowiska augustiańskiego i przyjęcia predestynacyjnego rozumienia Ewangelii Mateusza 23:37, 1 Listu do Tymoteusza 2:4 i 2 Listu Piotra 3:9.

Knox, John. *O predestynacji, w odpowiedzi na zarzuty anabaptysty* (1560). W: *The Works of John Knox*, pod redakcją Davida Lainga, 5,7–468. Edynburg: Banner of Truth Trust, 2014. W swoim najdłuższym i najgłębszym dziele teologicznym John Knox (ok. 1514–1572) ustanawia absolutną suwerenność Boga na podstawie Pisma Świętego, często odwołując się do Augustyna (w tym do jego *Enchiridionu*), Kalwina (w tym do

jego Consensus Genevensis) i Teodora Bezy (1519–1605). Kiedy jego angielski oponent, anabaptysta, argumentował, opierając się na czterech często cytowanych tekstach (patrz poniżej), na pragnieniu Boga, by zbawić potępionych, największy Teformator Szkocji skutecznie obalił go w odniesieniu do wszystkich tych argumentów.²⁴⁶

Moore, Jonathan. *Angielski hipotetyczny uniwersalizm: John Preston i zmiękczenie teologii reformowanej*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2007. Przedstawiając teologię wolnej oferty Johna Prestona (1587–1628) dotyczącą boskiego dekretu, śmierci Chrystusa i powołania ewangelicznego, Moore wyjaśnia, jak była ona rozwodnieniem solidnego elżbietańskiego partykularyzmu Johna Bridgesa (1536–1618), Williama Perkinsa (1558–1602) i Johna Dove’a (1561–1618) w purytańskiej Anglii, a także sprzeciwiała się takim kontynentalnym postaciom Reformacji, jak Theodore Beza w Genewie oraz Jacobus Kimerdoncius (ok. 1550–1596) i Jeremias Bastingius (1551–1595) w Heidelbergu.

Du Moulin, Pierre. *Anatomia Arminianizmu*. Londyn: T. S. dla Nathaniela Newbery’ego, 1620. Du Moulin (1568–1658) był jednym z czterech przedstawicieli delegowanych przez Francuski Kościół Reformowany na wielki Synod w Dort (1618–1619), ale pod groźbą śmierci nie mógł udać się do króla Ludwika XIII. Pisząc przeciwko doktrynom Arminian, du Moulin stanowczo sprzeciwiał się ich pogładowi, że Bóg pragnie zbawić wszystkich.²⁴⁷

Rainbow, Jonathan. *Wola Boża i Krzyż: Historyczno-teologiczne studium doktryny ograniczonego odkupienia Jana Kalwina*. Eugene, OR: Pickwick Publications, 1990. W tym poruszającym

²⁴⁶ Zobacz „John Knox o czterech głównych tekstach cytowanych na poparcie nieudanego pragnienia Boga, by zbawić wszystkich” (www.cprf.co.uk/quotes/knoxsavingdesire.html).

²⁴⁷ Cytaty można znaleźć w artykule „Pierre du Moulin (1568–1658) Against a Universal Divine Saving Desire” (www.cprf.co.uk/quotes/dumoulinsavingdesire.html).

dziele Rainbow przekonująco dowodzi, że Kalwin podąża śladami Augustyna z Hippony, Fulgencjusza z Ruspe, Gottschalka z Fuldji i innych, w tym Reformatora ze Strasburga Martina Bucera (1491–1551), w kwestii szczególnego zadośćuczynienia Chrystusa i zbawczej woli Boga skierowanej wyłącznie do Jego wybranych.

Cztery główne teksty, do których błędnie się odwołuje, tak jakby nauczały dobrotę i ofiary

Oprócz autorytetów z różnych epok i krajów wymienionych powyżej (w tym Augustyna, Fulgencjusza, Gottschalka, Kalwina, Knoxa, Bezy, Bridgesa, Kimedoncjusza, Bastingiusa, Perkinsa, Dove'a, du Moulina, Tez Genewskich, Turretina, Gernlera, Heideggera, Kuypera, Rainbowa, Engelsmy i Moore'a), w internecie zebrano również cytaty innych teologów, którzy nie interpretują czterech głównych tekstów promowanych przez zwolenników wolnej ofiary tak, jakby wspierały one (doczesne i niespełnione) pragnienie Boga, by zbawić potępionych.²⁴⁸

1) 1 List do Tymoteusza 2:4 obejmuje Januarego, Cezarego z Arles, uczniów Kasjodora (VI wiek), starą irlandzką glosę (ok. 700 r.), Sedulius Scottus, Florus z Lyonu, Prudentius z Troyes, Servatus Lupus, Ratramnus z Corbie, Remigius z Lyonu, Hugon ze św. Wiktora, Piotr Lombard, Bonawentura, Tomasz z Akwinu, Duns Szkot, Tomasz Bradwardine, Grzegorz z Rimini, Jan Wycliffe, Lorenzo Valla, Martin Bucer, Jerome Zanchius, Zachariasz Ursinus, Daniel Tossanus, William Ames, Jacobus Trigland, Thomas Watson, Herman Witsius, Bernardinus de Moor, Johann van den Honert, Hendrik de Cock, William

²⁴⁸ Dodatkowe materiały online (audio, filmy, książki, artykuły i cytaty) na ten temat można znaleźć w artykule „Źródła dotyczące skutecznego zbawienia Bożego”. „Pragnienie” (www.cprf.co.uk/effectualdesiresresources.htm).

Cunningham, George Smeaton, Lorraine Boettner, John W. Robbins, Peter Barnes i nie tylko.²⁴⁹

Oprócz postaci wymienionych w wybranej bibliografii i w związku z 1 Listem do Tymoteusza 2:4 (powyżej), tekstem, na którym historycznie koncentrowała się debata o wolnej ofierze, poniżej podano również cytaty innych teologów dotyczące trzech pozostałych fragmentów Pisma Świętego.

2) Ezechiel 18:23, 32 i 33:11 obejmuje Wilhelmsa à Brakela, Jamesa Henleya Thornwella, Johna Kennedy'ego z Dingwall, Hermana Hoeksemę, Johna H. Gerstnera, Richarda A. Mullera, Johna Bolta, Christophera J. Connorsa, Raymonda A. Blacketera, Seana Gerety'ego i innych.²⁵⁰

3) Ewangelia Mateusza 23:37 i Łukasza 13:34 obejmują teksty autorstwa Petera Martyra Vermigliego, Johna Owena, Christophera Nessa, Petera Nahuysa, Johna Gilla, Williama Younga, Richarda Bacona, W. Gary'ego Cramptona, Jamesa R. Whyte'a, Matthew Winzera, Jamesa Graciego, Vincenta Cheunga i innych.²⁵¹

4) 2 List Piotra 3:9 obejmuje teksty Bedy Czcigodnego, Biblię Genewską (1599), Wyznanie Tarcala (1562) i Tordy (1563), Davida Dickson, Stephena Charnocka, Matthew Henry'ego, Thomasa E. Pecka, A. W. Pinka, Gordona H. Clarka, Roberta L. Reymonda, R. C. Sproula i innych.²⁵²

²⁴⁹ „Cytaty z 1 Tymoteusza 2:4” (www.cprf.co.uk/quotes/1timothy2v4.html).

²⁵⁰ „Cytaty dotyczące Ezechiela 18:23, 32 i 33:11” (www.cprf.co.uk/quotes/ezekiel33v11.htm).

²⁵¹ „Cytaty na temat Ewangelii Mateusza 23:37 i Łukasza 13:34” (www.cprf.co.uk/quotes/matthew23v37.htm).

²⁵² „Cytaty na temat 2 Piotra 3:9” (www.cprf.co.uk/quotes/2peter3v9.htm).